

LITERATOUR

Jelmer Soes

- INTERVIEW -

Wanneer schreef jij je eerste verhaal en waar ging het over?

Toen ik 6 was, typte ik *Pluk van de Petteflet* helemaal over. Dat was een kinderboek van Annie M.G. Schmidt, en het kostte mijn ouders wel even moeite om uit te leggen dat ik nu niet zélf een boek had geschreven. Een paar jaar later begon ik echt met dingetjes voor mezelf schrijven, maar dat waren vooral gedichten. Mijn eerste echte verhaal heette *Risk*, en ging over een jongen en een meisje in een houten speelkasteel. Ze weten allebei dat ze eigenlijk te oud zijn voor dat kasteel, maar toch zijn ze er altijd te vinden, omdat het de enige plek is waar ze samen kunnen en mogen zijn. Als Stiene hoort dat het kasteel dreigt te worden gesloopt, vecht ze voor het voortbestaan van het enige sprookje in haar leven.

Wat typeert jou in je schrijverschap?

Ik werk heel graag samen met anderen en schrijf vaak over echte dingen die in de echte wereld spelen.

Moet je op zoek naar inspiratie of overkomt het je?

Ik heb gestudeerd aan de schrijfopleiding. Daar leer je allerlei manieren aan om ook te schrijven als je geen inspiratie hebt. Je zoekt dan eigenlijk toch allerlei 'ingangetjes' om tot ideeën te komen.

Waar en wanneer schrijf je het liefst?

Het liefst schrijf ik gewoon thuis op het balkon, 's ochtends vroeg als iedereen naar school of werk gaat.

Wat voor scenes vind je het leukst om te schrijven?

Ik hou heel erg van dialogen, dat zijn gesprekken tussen mensen. Ik heb de Theaterschrijfopleiding gedaan en dan leer je vooral om gesproken tekst te schrijven tussen twee of meerdere mensen.

Met wie van jouw personages had jij graag in de klas gezeten?

Met Mo. Mo is de beste vriend van mijn hoofdpersoon Sam uit *Kid*. Hij is heel grappig en hij is heel slim, dus je hebt er ook nog wat aan in de klas. En hij houdt van voetbal.

Denk je tijdens het schrijven vaak aan de lezer?

Altijd. Als ik een moeilijk onderwerp moet uitleggen, is voor mij de grote uitdaging om dat zo makkelijk en grappig mogelijk te doen.

Heeft het schrijven van boeken invloed op hoe je naar de wereld kijkt?

Ik zie in alles een verhaal. Zo kwam ik er op mijn vijftiende achter dat mijn vader niet mijn echte vader is en dat ik donorkind ben. Een van de eerste dingen die ik toen dacht is: *daar zit een goed boek in*.

LITERATOUR

Hoe was jij op school als leerling?

Ik was niet zo bijzonder op de middelbare school. Pas daarna ben ik meer mezelf geworden en heb ik ontdekt wat ik leuk en belangrijk vind in het leven.

Wat vind jij het leukst aan een schoolbezoek en het ontmoeten van lezers?

Ik schrijf vaak over onderwerpen waar je best wel stevig met elkaar over in discussie kunt gaan. Dat vind ik het mooiste aan schoolbezoeken, daarom doe ik in een les ook altijd iets met stellingen. Jonge lezers hebben vaak een heel sterke mening en ik vind het geweldig om het met elkaar over al die verschillende meningen en ervaringen te hebben.

Wat is voor jou een belangrijk thema in je boeken waar je graag met jongeren over in gesprek gaat?

Hoe jongeren met problemen omgaan.

Welk advies zou je jongeren willen geven die later zelf graag willen schrijven?

Laat het lezen! Wees niet bang voor wat mensen ervan vinden, want je wordt alleen beter in schrijven als je hoort wat de lezer vindt en voelt. Dus: bedenk welke klasgenoot of docent je vertrouwt, laat diegene eens iets lezen wat je hebt geschreven, en vraagt wat die ervan vindt. En o ja: denk niet dat je meteen briljant moet kunnen schrijven. Ik schrijf een hoofdstuk soms wel tien keer opnieuw. Soms wel twintig keer.

Wat is de fijnste plek om een boek te lezen?

Op datzelfde balkon als waar ik schrijf.

LITERATOUR

Jelmer Soes

– LEESFRAGMENT –

Het leesfragment van Jelmer Soes komt uit *KID* en wordt aangeboden door Querido.

I

Dit verhaal begint met twee broers.

Sam en Kai waren de enige levende zielen in de lege straat, voor de lege bushalte. Ze keken naar het scherm boven hen. Bus 5 zou over twee minuten vertrekken.

Ze bleven kijken, tot er iets zou veranderen. Maar er veranderde niets.

De 2 bleef een 2.

Over twee minuten.

Nog altijd over twee minuten.

Nog altijd...

En toen verdween het van het scherm.

Geen bus.

Kai vloekte. 'Dan ga ik wel lopen,' zei hij, en stak de straat over.

'Doe niet zo stom,' zei Sam. 'Daar doe je een uur over.' Hij wilde achter Kai aan lopen, keek eerst netjes links en rechts voordat hij overstak – wat hij meteen daarna totaal idioot van zichzelf vond, want er was geen hond op straat, geen fietser, geen auto, geen bus dus.

'Een uur is niks,' zei Kai, en hij stak zijn handen in de zakken van zijn korte spijkerjas. 'Drieëntwintig jaar, Sam. Dat is pas lang. Lang wachten op de waarheid.'

Sam moest bijna rennen om zijn broer bij te houden. Kai was twee meter vier, met die belachelijk lange benen liep hij sowieso met een noodvaart, en nu al helemaal.

Ze liepen naast elkaar, de wijk uit, richting de grote weg

die over het kanaal ging. Aan de andere kant daarvan ging de stad verder. Het was bijna donker.

‘Je hoeft niet mee,’ zei Kai.

‘Je moet niet weggaan,’ zei Sam.

‘Waarom niet?’

‘Omdat we toch moeten blijven praten?’

‘Praten?’ Kai snoof. Een man met een hond liep hen tegemoet. Kai negeerde hem, Sam groette hem.

De stoplichten waren uit.

‘Ik ben wel even uitgepraat met die mensen. Ze hebben drieëntwintig jaar de tijd gehad om de waarheid te vertellen. Nu is het laat. Ik wil naar huis.’

Sam wist niet meer wat hij moest zeggen. Hij wilde ook niemand meer verdedigen. Hij wist zelf nauwelijks wat er allemaal was gezegd, misschien moest hij zelf ook wel boos zijn, was hij dat niet? Waarom was hij dat niet?

Ze liepen over het fietspad naast de grote weg. Hier reden wel meer auto's. Wolkjes muggen cirkelden om de lantaarns, Sam hoorde krekels in de berm. De weg ging omhoog, de bomen verdwenen, een meter of twintig onder hen lag het water van het kanaal. De weg werd een brug. In de verte ging een trein over de spoorbrug heen. Intercity. Nog een dik half uur voor ze op het station zouden zijn. Hij had daar niks te zoeken. Hij kon niet aan Kai gaan hangen om hem mee terug te nemen.

Kai bleef staan, draaide zich om. ‘Nu snap ik het ook,’ zei hij. Ze stonden bovenop de brug.

‘Wat snap je?’

‘Wanneer mensen horen dat wij broers zijn, roepen ze altijd: “Dat zou je niet zeggen!”’

Sam lachte en knikte. Hij keek naar Kai, die ook glimlachte, en in de verte tuurde. ‘Luister, Sam,’ zei hij. ‘Het is goed zo. Ik weet nu wat ik weten moet. Meer heb ik daar even niet

te halen. Dus laat me gewoon gaan, en doe ze de groeten.'

'Maar –'

'Je kunt er niks aan veranderen. Je kunt het niet goedmaken nu, oké?'

Sam probeerde te ontdekken waar zijn broer naar stond te turen, maar vond niets bijzonders. Water, een langgerekte bijna zwarte vlakte onder hen. 'Oké,' zei hij toen, en het volgende moment omhelsde Kai hem ongemakkelijk – dat deden ze eigenlijk nooit, en nu pas voelde hij hoe dun Kai was.

'Ik spreek je wel weer, oké?'

'Oké.'

En Kai liep door, naar de overkant van het water, naar de stad, naar het station, en Sam keek hem na.

Sam deed zijn oortjes in, nam een stuk of zes omwegen, om nog maar niet weer thuis te hoeven zijn. Hij zigzagde door de wijk, telde de stoeptegels tussen geparkeerde auto's en voortuinen. Het was stil. De meeste gordijnen waren dicht, daarachter flitste tv-licht in wit en felle kleuren. Hij kon linksaf het winkelcentrum in lopen, maar rond het bankje voor de supermarkt stonden een paar gasten, eentje zat op een scooter – hij kende ze wel, maar niet op zo'n manier dat hij zin had in een praatje. Het was er ook te licht, de etalages te fel, te leeg. Hij liep door. Het koelde af buiten, dat was goed, zijn hoofd koelde mee. Hij stak een donker grasveld over en probeerde het weer voor zich te zien.

Die middag was het eerste berichtje van zijn vader gekomen.

PAP: Ben je thuis vanavond? We moeten wat met jullie bespreken.

SAM: Bespreken?

PAP: Ja. Kai komt ook.

SAM: Wat dan?

PAP: Niks ernstigs, oké? Maak je geen zorgen.

SAM: Waarom doe je dan zo serieus?

PAP: Leggen we vanavond uit.

SAM: ...

PAP: Er is niemand ziek, er gaat niemand dood, oké?

Tegelijkertijd kwam het eerste berichtje van Kai al binnen.

KAI: Wie gaat er dood?

SAM: Niemand, zegt pap.

KAI: WTF is er dan aan de hand?

SAM: Hij wil niks zeggen. Tegen jou ook niet?

KAI: Ze gaan toch niet scheiden of zo?

En weer een berichtje van zijn vader.

PAP: En we gaan ook niet scheiden OK?

SAM: Waar slaat dit op pap?

Maar daar reageerde hij niet meer op.

SAM: Nee, ook niet scheiden.

KAI: Zeker weten?

SAM: Ze doen de laatste tijd wel gek tegen elkaar.

KAI: Niemand ziek, niemand dood, niemand scheiden. Echt zeker weten?

SAM: Ja.

Na al die berichtjes had hij zijn werkdag afgedraaid in een hoger tempo dan normaal. Als de bedrijfskantine dicht was, alle afwas was gedaan, de grote keuken en spoelkeuken helemaal schoon waren en alle stoelen op de tafels stonden,

mocht hij weg. Normaal nam hij daar rustig zijn tijd voor, nu stond de turbo aan. Hoe eerder hij weg kon, hoe beter.

Zijn moeder zat aan de keukentafel. Ze was eigenlijk nooit als eerste thuis, dus ze zag er nogal hulpeloos uit, haar laptop opengeklapt maar op slaapstand. Het leek er niet op dat ze iets zou gaan vertellen, en hij wilde er niet naar vragen. Sam rook zichzelf – hij rook naar grote pannen groentesoep en satésaus, dus hij ging douchen. Toen hij even later zijn FIFA Ultimate Team zat bij te werken, hoorde hij de voordeur open en dicht gaan. Zijn vader. Een kort half-fluisterend gesprek in de keuken. Toen weer de voordeur.

‘Je moeder is Kai ophalen van het station,’ zei zijn vader toen Sam even later de keuken in liep. ‘Help jij mij even hiermee?’ Hij wees op het fornuis.

‘Waar gaat dit nou over?’ vroeg Sam, terwijl hij in een pan begon te roeren.

Zijn vader schudde even zijn hoofd, alsof hij ergens niet aan wilde denken. ‘Zo meteen, oké?’ En toen: ‘Hoe was je dag?’

Hoe zijn dag was. Serieus? De daghap was nasi goreng, dat ging gelukkig makkelijk van de borden af. Goed verhaal. Lekker kort ook. Dus was het daarna weer stil. Ze dekten de tafel, keken daarna afwisselend naar de dichte voordeur aan het einde van de gang en naar het klokje van de oven, dat af telde als een tijdbom in een slechte actiefilm.

De bom was nog niet afgegaan toen dichtslaande auto-deuren klonken. De voordeur ging open. Kai kwam binnen, boog zijn hoofd even voor de deurpost, al paste hij er heus wel onderdoor, maar als je twee meter vier bent, doe je dat altijd voor de zekerheid. Hun moeder stond buiten nog iets onduidelijks met de auto te doen. Kai liep rechtstreeks naar Sam toe, woelde door zijn haar, gaf er een kus in. Hij had zijn broer daar jarenlang verrot om gescholden, dat hij met

zijn smerige poten, et cetera. Nu liet hij het toe. Pap stond al klaar voor een knuffel. Kai keek hem argwanend aan en omhelsde hem toen kort. Toen iedereen zat, de ovenschaal op tafel stond en hun vader wilde gaan opscheppen, zei Kai: 'Ja, niet dus. Ik ga echt niet eerst zitten eten. Wat is er aan de hand?'

Hun vader legde de lepel weer neer. Hij keek kort naar hun moeder. Die keek alleen maar naar de tafel. Hij schraapte zijn keel.

Dat was het begin van de avond, nu was het bijna nacht. Sam checkte zijn telefoon. Half twaalf. Hij kwam bij het speeltuintje waar hij vroeger altijd speelde. Er was niemand. Hij ging zitten op de schommel. Alles was nu donker en het leek zo ver weg, de woorden die waren gezegd, de nieuwe realiteit die was begonnen. Was het allemaal wel echt gebeurd? Had hij het niet verzonnen? Maar hij hoorde weer zijn vader die zijn keel schraapte. Hij was weer terug naar uren daarvoor. Het was echt.

‘Jullie weten,’ was zijn vader begonnen, en toen nog eens: ‘Jullie weten dat we hier geen geheimen voor elkaar hebben. Zo hebben we jullie opgevoed.’

Hij wachtte even na die zin. Hun moeder keek nog steeds naar de tafel. Niemand reageerde. Hij ging verder. ‘Toen we net getrouwd waren, wilden we graag een gezin. Maar dat lukte niet. Jullie weten dat het best wel lang duurde voordat we Kai kregen. We waren toen al vijf jaar getrouwd.’

Sam had daar nooit bij stilgestaan, maar oké, blijkbaar was dat zo. Hij keek naar Kai, die onbewogen naar hun moeder staarde. Die keek op haar beurt weer naar hun vader, die moest doorgaan, maar speelde met zijn vork, zuchtte.

‘Toen we al een paar jaar aan het proberen waren, en het lukte maar niet, toen hebben we een afspraak bij een gynaecoloog gemaakt. We dachten dat er misschien bij een van ons iets... niet goed zat, en dat bleek ook zo. Het probleem lag bij mij. Ligt. Ik...’ Hij zuchtte weer, maakte een gebaar dat het midden hield tussen sorry en hier heb je het, en zei toen: ‘Ik kon geen kinderen krijgen.’

Even was het stil. Toen zei Sam: ‘Hoezo niet? Wij zijn er toch?’

Kai draaide zijn hoofd naar hem en wist duidelijk niet wat hij moest doen: zijn broertje vertellen hoe uitzinnig dom die opmerking was, of zijn ouders vragen wat er in godsnaam aan de hand was.

Nu keek hun moeder op. ‘Dat was voor ons een gro-

te klap,' probeerde ze verder te gaan. 'Want we wilden heel graag kinderen, jullie weten...'

Ze kwam niet verder. Dus nam hun vader het weer over: 'Jullie weten hoeveel we van jullie houden. Dan weet je ook hoe graag we jullie wilden. We hebben toen over veel dingen nagedacht. Adopteren was een heel moeilijk en lang proces, en het was helemaal niet zeker of dat wel zou lukken. Voor pleegkinderen vonden we onszelf niet geschikt. De gynaecoloog kwam toen met een ander voorstel: of we wilden proberen om in verwachting te raken met behulp van een donor. Dus dat, nou ja...'

Even was het stil. Kai zei: 'Dus dat...?'

'Dat hebben we dus gedaan,' zei hun moeder. 'En zo zijn jullie er gekomen.'

De twee broers keken elkaar aan. Zoals tekenfilmfiguren hun mond open laten zakken, zo ver ging die van Kai open. Sam hoorde het doffe kloppen van zijn hart in zijn slapen. Op de achtergrond klonk hun vader nog, met een verhaal over dat ze ervan overtuigd waren, tot op de dag van vandaag, dat dat hele biologische verhaal niet uitmaakt, of je nou van elkaar afstamt of niet, je bent opgevoed, je deelt je leven met elkaar, je bent toch familie...

Maar die laatste zin kon hij niet afmaken, want Kai en Sam werden wakker en riepen nu door elkaar heen: 'Een donor? Dus pap is niet onze vader? Hebben wij een andere vader? Wie dan? Hoe dan?'

Maar hun moeder schudde haar hoofd. 'Dat weten we niet.' Ze zei het wel vier vijf zes zeven keer, omdat ze maar bleven vragen. 'Dat weten we niet. Dat weten we echt niet. We weten het niet. Geen idee. Dat hebben we nooit geweten.'

'Hoezo dat weten we niet?' riep Kai na de zevende keer. 'Je weet toch wel door wie je bent bevrucht?'

‘Kai!’ riep zijn vader, waarop Kai giftig ‘Wat?!’ terugriep.

‘Nee,’ schudde mam weer haar hoofd. ‘Dat weten we niet. Alle donoren waren in die tijd anoniem.’

‘Maar iemand moet dat toch weten?’

Ze schudde haar hoofd, haalde haar schouders op. ‘De dokter zei dat er niets werd geregistreerd, dat alle donoren volledig anoniem waren.’

Kai maakte een hulpeloos gebaar. ‘Dus dat is het? Niemand weet het? Niemand heeft enig idee? We hebben een onbekende vader, en niemand weet het?’

‘Jullie hebben allebei een onbekende vader, en niet dezelfde vader.’

‘Niet dezelfde...’ Kai stond nu op. ‘Serieus? Wat?!’

‘Kai,’ zei pap.

En Kai maakte geluiden, maar het werden geen zinnen, hij bewoog zijn handen, maar het werden geen gebaren.

‘Wat wil je weten, Kai?’ vroeg zijn vader.

‘Waarom we dit nu pas horen,’ zei Sam toen, plotseling rustig. ‘Dat wil Kai weten.’

Kai keek naar hem alsof hij was vergeten dat hij er ook nog zat. Zijn broer van een andere vader. Zijn halfbroer, sinds een minuut. Toen knikte hij.

‘Omdat het er voor ons niet toe deed,’ zei hun vader. ‘Jullie zijn vanaf de eerste seconde mijn kinderen geweest. Honderd procent. Ik was daar zo van overtuigd dat ik het soms bijna vergat, dit.’

Kai schudde zijn hoofd. ‘Honderd procent...’

Twaalf uur. De dag was voorbij. Hij stond op van de schommel, liep het grindpad over, het parkje uit. Na alle omtrekkende bewegingen kwam hij nu toch aan in hun straat. Hun huis, het tweede vanaf de hoek. Bijna donker beneden, alleen wat oranje licht uit de keuken. Het lampje van de afzuigkap.

Ze waren naar bed gegaan, maar hadden toch iets van licht voor hem aan gelaten.

Hij opende de voordeur, duwde hem zachtjes dicht en draaide hem op slot. Vanaf het moment dat gezegd was wat gezegd moest worden, werd de herinnering vager. Wat was er nou verder nog gebeurd? Hij wist het niet meer precies, er hing een dichte mist in zijn hoofd. Iemand had eten opgeschept. Kai had gezegd dat hij geen honger had en was naar buiten gegaan. Sam wist niet meer of hij echt iets had gegeten. Later kwam Kai terug om zijn spullen te pakken. Of zijn ouders nog hebben geprobeerd met hem te praten... Sam had het niet meer gemerkt.

Nu deed hij zijn schoenen uit en liep op zijn sokken de woonkamer in. Alle sporen waren gewist. De vaatwasser ruiste zachtjes. Het klokje van de oven gaf de tijd aan: 00:15. Over zes uur zou zijn wekker weer gaan. Hij zou weer koud water op zijn gezicht plenzen, dat weer een rotgevoel vinden maar er wel wakker van worden, dan een kom muesli maken en zijn FIFA-team checken, misschien nog een middenvelder kopen. Zijn moeder zou weer voorbij komen vliegen, net als elke dag, op goed geluk hem ergens proberen te kussen en dan met haar jas half aan naar de auto rennen. Zijn vader zou, ook net als elke dag, de keuken in komen lopen en hem vragen of er nog wat was gebeurd in de wereld. Zou hij dat echt vragen? Net als altijd? Ook nu?

Hij dronk een glas water, ging naar de wc en sloop toen de trap op. Bovenaan stak een donker silhouet af tegen het lantaarnlicht van buiten.

‘Hé Sam.’

‘Hé.’

‘Ben je oké?’

Sam knikte. Het was te donker voor zijn vader om dat te

kunnen zien. Toch kwam er een reactie. ‘Oké, fijn. We praten morgen.’

Sam knikte weer.

‘Welterusten.’

‘Ja.’